

Rapport från inspektion den 23 februari 2023 av Överförmyndarnämnden i Österåker kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) kritiserar Överförmyndarnämnden i Österåker kommun (nämnden) på följande punkter:

- Bristfällig motivering av beslut.
- Ändring av arvodesbeslut till nackdel för huvudmannen.
- Bristfällig motivering av beslut och diarieföring.

Inledning

Inspektionen har skett genom ett platsbesök på nämndens kansli den 23 februari 2023. Inspektionen genomfördes genom att Länsstyrelsen inledningsvis granskade nämndens aktregister. Vid tillsynsbesöket granskades 27 akter. Se bilaga med information om vilka akter som har granskats.

Nämnden fick möjlighet att yttra sig över ett utkast av rapporten den 17 maj 2023. Efterföljande sammanträde hölls den 14 juni 2023. På sammanträdet deltog Anna Maria Tipper, Kenneth Netterström, Karolina Junel, Camilla Grimsby Klein, Daniel Jones, Carina Attlin och Ulf Jontalar från nämnden. Från Länsstyrelsen deltog Lisa Wellenius och Malin Åberg.

Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera nämndens handläggning tas det upp i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från inspektionen år 2022 (se dnr 30852-2022) riktade Länsstyrelsen inte någon kritik mot nämnden. Länsstyrelsen har inte gjort någon särskilt uppföljning vid denna inspektion.

Aktgranskning med kritik

Bristfällig motivering av beslut

Sammanfattning av granskningen

Akt 2020144

I akten, angående ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB) noterade Länsstyrelsen följande.

I sammanträdesprotokoll daterat den 9 februari 2023 framgår följande. Överförmyndarnämnden har beslutat om byte av god man. I protokollet står det fel namn på huvudmannen. Namnet har rättats på den kopia av protokollet som förvaras i akten, men det är inte angivet enligt vilket lagrum rättelsen gjorts. Inför inspektionen begärde Länsstyrelsen in protokollen från nämndens sammanträden år 2023, varav ett var protokollet från den 9 februari 2023 och där var namnet inte rättat. Det finns inte något personnummer eller aktnummer angivet i protokollet.

I beslutet finns inte någon motivering till varför gode mannen entledigats. Det står inte något om att gode mannen misskött sig eller är olämplig för uppdraget. Det står dock att gode mannen inte samtyckt till entledigandet. Det är inte angivet enligt vilket lagrum gode mannen entledigats. Det finns emellertid information om att det är huvudmannens och huvudmannens sons önskan att sonen blir god man.

Akt 2022098

I akten, angående ett förmyndarskap, noterade Länsstyrelsen följande. I ett sammanträdesprotokoll daterat den 19 januari 2023 framgår följande. Överförmyndarnämnden har beslutat att en begäran om uttag av 4 900 kr för inköp av en iPad ska avslås. Beslutet är motiverat, men det finns inte något lagrum i beslutet. Det finns inte något aktnummer angivet i protokollet.

Akt 2011045

I akten, angående ett förvaltarskap, noterade Länsstyrelsen följande. Den 16 februari 2023 beslutade nämnden om arvode. Det finns ingen motivering eller något lagrum i beslutet.

Länsstyrelsens bedömning

Angående motivering av beslut vill Länsstyrelsen framföra följande. Bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt,

förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövt. Se prop. 2016/17:180 sida 186 ff.

I föregående rapport framförde Länsstyrelsen att alla beslut inklusive beslut om arvode ska innehålla någon slags motivering och hänvisning till lagrum. Vid denna inspektion noterade Länsstyrelsen att några av nämndens beslut även fortsättningsvis saknar motivering. Länsstyrelsen är kritisk till detta.

För varje beslut av en överförmyndarnämnd i ett ärende enligt föräldrabalken ska det finnas en handling som visar vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande samt beslutets dag och dess innehåll. Se 19 kap. 13 § FB.

Angående att nämnden skrivit fel namn i ett protokoll och det inte fanns någon annan hänvisning till akten eller personen i protokollet vill vi framföra följande. Länsstyrelsen anser att nämnden i sina protokoll bör ange tillräckligt många uppgifter angående ett beslut så att det går att identifiera vilket ärende och vilka personer som beslutet rör, exempelvis aktnummer och eventuellt personnummer. Att enbart skriva namn på personen kan leda till oklarheter och sårbarheter.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndaren i Österåker har vid årsskiftet övergått i en överförmyndarnämnd med den förändrade handläggning som detta innebär. Tidigare använda beslutsmallar för Överförmyndaren innehöll både aktnummer och lagrum. Protokollet för Överförmyndarnämnden har skrivits i den kommunspecifika mallen som ska användas för samtliga nämnder i Österåkers kommun. Denna mall innehåller inga fält för angivande av aktnummer eller lagrum varför detta har förbisetts i protokollen i dessa akter. Detta kommer att åtgärdas.”

Ändring av arvodesbeslut till nackdel för huvudmannen

Sammanfattning av granskningen

I akt 2011045, angående ett förvaltarskap, noterade Länsstyrelsen följande. Den 11 mars 2021 fattade nämnden ett beslut om arvode för förvaltarens arbete under år 2020. Huvudmannen skulle enligt beslutet betala ca 3 800 kr i arvode till förvaltaren. Det fanns inte någon motivering i beslutet. Den 15 mars 2021 inkom ett mail från förvaltaren till nämnden. Förvaltaren skriver att hen beklagar att hen skrivit fel i sitt ersättningsyrkande och att hen naturligtvis yrkade på 10 % och inte 2 % av prisbasbeloppet. Hen vill att det ändras. Den 16 mars 2021 fattade nämnden ytterligare ett arvodesbeslut avseende förvaltarens arbete under år 2020. Enligt detta beslut ska huvudmannen betala ytterligare ca 7 600 kr till förvaltaren. Det finns inte någon motivering i beslutet.

Nämnden har sammanfattningsvis fattat ytterligare ett arvodesbeslut angående samma period till nackdel för huvudmannen.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 37 § FL får en myndighet ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning. Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock bara ändras till den enskildes nackdel om det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas, att tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller att felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

För att överförmyndaren ska kunna ompröva ett beslut som är till den enskildes nackdel måste därför överförmyndaren pröva om det finns tvingande säkerhetsskäl eller om parten lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. I det granskade ärendet har det inte framkommit att några sådana omständigheter förekommit.

Nämnden har i ärendet fattat ett ytterligare arvodesbeslut angående samma period till nackdel för huvudmannen. Det är inte möjligt enligt 37 § FL och Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggning av ärendet.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Nya beslutsmallar för omprövning av arvodesbeslut har lagts till som ska användas vid omprövning av betalningsskyldigheten samt vid omprövning av det beslutade beloppet. Att ändring av ett fattat beslut inte kan göras till

enskilds nackdel har missats i detta ärende. Det framgår numera uttryckligen av nyskapad beslutsmodell att så ej kan ske.”

Bristfällig motivering av beslut och diarietföring

Sammanfattning av granskningen

I akt 2018111, angående ett förmynderskap, noterade Länsstyrelsen följande. Akten rör ett barn som har arvt pengar efter sin tyska farmor och farfar. Barnets pappa är avliden.

Arv efter farfar

Nämnden fick in ett arvskifte på tyska som enligt dagboken inkom den 24 mars 2021 och som är försett med noteringen ”aktbil 20”. Nämnden har beslutat att samtycka till fördelningen. Beslutet är stämplat på arvskifteshandlingen med dateringen 16 februari 2021 och har följande innehåll:

”Överförmyndaren i Österåker
Den i skiftet verkställda fördelningen godkännes såvitt avser de omyndiga dödsbodelägarna [namn på barnen]
Den 16 feb 2021
[namn på handläggare]
Jurist, Överförmyndaren”

Beslutet innehåller således ingen motivering, inga sakomständigheter eller lagrum. Eftersom arvskiftet är på tyska, måste man förstå tyska för att förstå vad nämnden samtyckt till. Länsstyrelsen har särskilt uppmärksammat beslutet är daterat den 16 februari 2021 och den arvskifteshandling som beslutet är stämplat på är diarietförd den 24 mars 2021. Av aktens dagbok framgår heller inte att nämnden har diarietfört stämpelbeslutet på något sätt.

I ett följebrev till beslutet som skickats till förmyndaren finns information om att nämnden har samtyckt till arvet och att skifteslikviden ska sättas in på ett överförmyndarspärtrat konto. Följebrevet är daterat den 16 februari 2021 och försett med dnr 21. Av dagboken framgår dock inte att det har skickats någon dnr 21 denna dag. Enligt dagboken har dnr 21 har skickats den 9 juni 2021. I akten finns ytterligare en handling med dnr 21, daterad den 9 juni 2021, som har ett annat innehåll. Den handlingen innehåller information om kontrollerad förvaltning.

Arv efter farmor

Det finns ytterligare handlingar i akten som är försedda med samma diarienummer. Det finns två handlingar som är försedda med dnr 38 respektive dnr 39. Av dnr 38 som inkom den 31 oktober 2022 framgår att barnens farmor gick bort förra året och att barnen har fått sina delar från hennes bankkonto men det återstår ett hus i dödsboet. Barnens andelar i huset ska nu säljas till barnens farbror. Troligen är en ”dubblett” av dnr 38 och 39 i själva verket dnr 35 och 36 eftersom de saknas i akten och eftersom beskrivningen i dagboken av dessa handlingar verkar stämma.

En ansökan om samtycke till arvskifte efter barnets farmor är försedd med dnr 39 och inkom enligt dagboken den 4 januari 2023. Till ansökan har en ”Estate inventory” efter farmodern bifogats där det även framgår att barnen har ärvt pengar. Handlingen är på engelska. Samma dag inkom enligt dagboken en ansökan om samtycke till överlåtelse av fastighet. Nämnden beslutade om samtycke till fastighetsförsäljningen den 27 januari 2023 (dnr 40). Beslutet är motiverat. Nämnden beslutade om samtycke till egendomens fördelning i arvskiftet efter barnets farmor den 30 januari 2023 (dnr 41). Dessa två beslut är motiverade.

Eftersom vissa handlingar i akten är på tyska är det svårt för Länsstyrelsen att avgöra vilket underlag som inkommit och vad som står i handlingarna.

Vid inspektionen framkom att en handläggare på kansliet förstår tyska och har kunnat förstå innehållet i de handlingarna i akten som är på tyska.

Länsstyrelsens bedömning

Motivering av beslut

Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. Motiveringen ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. Se 32 FL.

Språket hos förvaltningsmyndigheter som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska. Se 10 § språklagen 2009:600. En myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska (se 13 § FL). Något absolut krav

på översättning har inte föreskrivits i lagen. Bedömningen av om behov av översättning föreligger eller inte ankommer i första hand på myndigheten. Någon ”formell” översättning behöver således inte göras av alla inkommande handlingar som är skrivna på främmande språk. Det kan vara tillräckligt med en översättning som utförs av en språkkunnig kollega. Vid bedömningen av om en ”formell” översättning ska göras måste hänsyn tas till ärendets beskaffenhet samt till omfattningen och karaktären av det material som lämnats in.

Nämndens beslut den 16 februari 2021 är inte motiverat och är stämplat på en arvskifteshandling på tyska. Det går därför inte att förstå vad nämnden har beslutat om ifall man inte förstår tyska. Länsstyrelsen anser att nämnden borde ha skrivit ett motiverat beslut där lagrum, omständigheterna i ärendet etc. framgick. Länsstyrelsen anser vidare att nämnden borde ha dokumenterat i akten att handläggaren förstod de tyska handlingarna.

Diarieföring av handlingar

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL), ska allmän handling utan dröjsmål registreras när den kommit in till eller upprättats hos myndighet. Enligt 5 kap. 2 § OSL ska det av registreringen framgå *datum* då handlingen kom in eller upprättades och *diarienummer* eller annan beteckning som har åsatts handlingen samt i förekommande fall *från vem* handlingen har kommit in eller *till vem* den har expedierats och i korthet *vad handlingen rör*. I undantagsfall ska uppgifter av de två sistnämnda slagen utelämnats eller särskiljas, nämligen om det behövs för att registret i övriga delar ska kunna företes för allmänheten.

Länsstyrelsen noterade vid granskningen att flera handlingar var försedda med samma diarienummer samt att ett beslut inte var diariefört. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att vara noggrannare vid diarieföringen av handlingar.

Sammanfattningsvis är Länsstyrelsen kritisk till nämndens handläggning av ärendet i dessa delar.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Beslut om samtycke till egendomens fördelning i februari 2021 är fattat enligt den gamla rutinen med stämpel på arvskifteshandlingen. Överförmyndaren i Österåker ändrade rutinen efter Länsstyrelsens digitala inspektion i april-maj 2021 som remitterades i februari 2022. Numera är alla beslut avseende samtycke till egendomens fördelning och fastighetsöverlåtelse tydligt

motiverade. Att översätta handlingarna från tyska har ansetts obehövt då det varit tydligt för handläggaren som utredde ärendet vad handlingarna innebar.

Arvskiftet benämnt aktbilaga 20 inkom inte den 24 mars 2021 som anges i dagboken. Ett av förmyndaren icke undertecknat skifte inkom den 23 december 2020 och missades pga juledigheterna att diarieföras. Skiftet undertecknades vid möte med förmyndaren den 16 februari 2021 och godkändes i samband med detta. Aktbilageringen har rörts ihop när detta uppmärksammats och arvskiftet med följebrev till beslutet diarieförts den 24 mars 2021.”

Aktgranskning utan kritik

Ingen kontakt med gode mannen på 2,5 år

Sammanfattning av granskningen

I akt 2019030, angående ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB, noterade Länsstyrelsen följande. Godmanskapet anordnades i maj 2019 och en anhörig till den enskilde är förordnad med uppdraget att bevaka rätt och sörja för person. Den 15 maj 2020 inkom en redogörelse från gode mannen avseende år 2019. Den 7 jan 2021 och den 10 jan 2022 har nämnden begärt in redogörelser från gode mannen. Gode mannen har inte inkommit med några sådana och nämnden har inte skickat några påminnelser. Nämnden har under år 2020, 2021 och 2022 genomfört en rutinmässig årlig kontroll av om god mannen förekommer i belastningsregistret eller i Kronofogdens register. Utöver detta finns inga ytterligare åtgärder i ärendet. Nämnden har inte haft någon kontakt med gode mannen mellan maj 2020 och februari 2023.

Länsstyrelsens bedömning

Gode mäns verksamhet står under överförmyndarens tillsyn (se 12 kap. 9 § FB). Länsstyrelsen anser därför att överförmyndaren måste bedriva något slags tillsyn i samtliga ärenden, vilket även ställer krav på en fungerande bevakning. Om en god man inte utför några åtgärder i sitt uppdrag, eller om uppdraget är slutfört, ska överförmyndaren t.ex. överväga om godmanskapet ska upphöra (se 11 kap. 19 § FB).

I det granskade ärendet har nämnden gjort kontroller angående gode mannens lämplighet, vilket Länsstyrelsen anser är bra. Men nämnden har enligt akten inte haft någon kontakt alls med gode mannen angående ärendet och hur hen utför sitt uppdrag som god man på ca 2,5 år.

Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över hur den bedriver tillsyn över den här typen av uppdrag.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämnden har själva uppmärksammat att tillsynen över ärenden där det inte förekommer ekonomisk redovisning riskerat att hamna mellan stolarna om det missats att manuellt lägga in en bevakning i ärendet, vilket uppenbarligen är fallet i detta ärende. Överförmyndarnämnden handlägger sedan början av år 2023 ärenden i handläggningssystemet Wärna Go där det framgår vilka gode män som inte lämnat in redogörelse över utfört arbete, varför detta inte bör inträffa igen.”

Yttrande och underrättelse om beslut

Sammanfattning av granskningen

I akt 2022111, angående ett godmanskap för ensamkommande barn, noterade Länsstyrelsen följande. Barnet föddes år 2007. Det framgår av anmälan om behov av god man att barnet vill ha en kvinnlig god man. Ärendet överflyttades till Österåkers kommun den 11 oktober 2022 och dagen efter förordnades en god man. Det framgår inte att barnet har fått yttra sig över förordnandet eller underrättats om beslutet. Det framgår inte någon anledning till varför detta inte skett.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 3 § lag om god man för ensamkommande barn ska en god man förordnas så snart det är möjligt. I ett ärende om förordnande av god man ska överförmyndaren ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Om yttranden inte inhämtas bör det enligt Länsstyrelsens mening framgå i beslutet varför detta inte gjorts.

Överförmyndaren ska omedelbart efter förordnandet informera barnet om vem som har förordnats som god man. Informationen ska även lämnas till barnets boende och till det offentliga biträdet om ett sådant har förordnats för barnet.

Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner angående detta.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämnden underrättar Migrationsverket, socialtjänsten, boendet och offentligt biträde vid beslut om förordnande av god man för ensamkommande barn. I granskat ärendet fanns inga uppgifter om förordnat offentligt

biträde. Vilka som har underrättats har inte dokumenterats särskilt i akten. Vi kommer härnäst att uttryckligen ange det i akten.

Vad gäller inhämtande av yttrande från ensamkommande barn som ej talar svenska eller är insatta i vad processen innebär anser Överförmyndarnämnden i Österåker att det ej är möjligt att avsätta normal svarstid om 14 dagar samt ytterligare tid för anlitan av tolk med mindre att avkall på skyndsamheten görs då förordnande av god man för ensamkommande barn är ett brådskande ärende. I granskat ärende har barnet önskat en kvinnlig god man och detta önskemål har tillgodosetts.”

Ansökan om god man

Sammanfattning av granskningen

I akt 2022136, angående en ansökan om god man enligt 11 kap. 4 § FB, noterade Länsstyrelsen följande.

En ansökan om god man inkom till nämnden den 21 november 2022 och överlämnades till tingsrätten först den 19 december 2022, ihop med ett läkarintyg. Däremellan har det varit en del kontakter med huvudmannen som har återtagit sin ansökan och ändrat sig flera gånger.

Länsstyrelsens bedömning

En ansökan om god man, från någon som är behörig att ansöka enligt 11 kap 15 § FB, ska ges in till tingsrätten. Det är tingsrätten som ska pröva ansökningar om god man enligt 11 kap. 4 § FB. Om en sådan ansökan istället har inkommit till överförmyndaren bör myndigheten hjälpa den sökande tillrätta genom att överlämna handlingen till tingsrätten (se 6 § FL samt JO:s ämbetsberättelse 2005/06 s. 422).

Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner i detta avseende. Det bör inte ta en månad innan en ansökan når den behöriga myndigheten.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämnden översänder i huvudsak alla ansökningar om anordnade av godmanskap/förvaltare till tingsrätten samma dag som de inkommer till Överförmyndarnämnden. Om en ansökan är nästintill komplett och enbart saknar exempelvis ett åtagande för att Överförmyndarnämnden ska tillstyrka ansökan har, i överenskommelse med Attunda tingsrätt, ansökan vidarebefordrats tillsammans med Överförmyndarnämndens yttrande. En månad innan ansökan översänds är emellertid för lång tid

oavsett om ansökan återkallas och ges in fram och tillbaka som skett i detta ärende.”

Notering om granskning på årsräkningen

Sammanfattning av granskningen

I akt 2015197, angående ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB, noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2021 är granskad ”med vidtagen korrigerings” den 23 mars 2022 enligt notering på årsräkningen. Det framgår inte på årsräkningen om den är granskad med eller utan anmärkning. I dagboken står det att den är granskad ”utan anmärkning men med korrigerings”

I akt 2016044, angående ett förvaltarskap, noterade Länsstyrelsen följande. Enligt årsräkningen för år 2021 framgår att nämnden granskat årsräkningen ”med korrigerings” den 4 april 2022. På själva årsräkningshandlingen framgår det inte om granskningen skett med eller utan anmärkning, men det framgår av dagboksbladet att granskningen skett ”utan anmärkning”.

Länsstyrelsens bedömning

Det framgår av 16 kap. 4 § FB att överförmyndaren ska göra anteckning om verkställd granskning på förteckningar, årsräkningar, sluträkningar och handlingar enligt 15 kap 3 och 8 §§ FB. Av förarbetena till lagtexten (prop. 1993/94:251, s 281) framgår att det även bör framgå om granskningen inte föranlett någon anmärkning.

Nämnden bör fortsättningsvis anteckna resultatet av granskningen även på årsräkningsblanketten.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämndens årsräkningsblankett har uppdaterats så att årsräkningen har granskats utan anmärkning med korrigerings kommer att framgå även av blanketten fortsättningsvis.”

Specifikation av tillgångar

Sammanfattning av granskningen

Akt 2020149

I akten, angående ett förvaltarskap, noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2021 har granskats utan anmärkning den 31 maj

2022. Under ”fastigheter, bostadsrätter, värdepapper” finns bl.a. följande tillgångar upptagna:

”585 aktier SEB 49 432, 50 kr” R ”

”Nordea aktielikvidkonto 2 662,50 kr” R sp”

Det finns inte någon hänvisning till en bilaga på årsräkningen. I akten finns kontobesked för vissa konton.

Akt 2011045

I akten, angående ett förvaltarskap, noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2022 har granskats utan anmärkning den 16 januari 2023.

I årsräkningen är det redovisat att huvudmannen har tillgångar på fem konton (”Depåkonto Swedbank”, ”Fasträntekonto” ”Sparkonto Swedbank”, ”Spärrat sparkonto Swedbank”, ”Transaktionskonto Swedbank”). Det är inte angivet några kontonummer. Vissa poster har hänvisning till bilagor. Inte heller på årsräkningen för år 2021 och 2020 finns angivet några kontonummer. Det finns inte några kontoutdrag avseende 2022 i akten, men det finns kontoutdrag avseende 2021 och där framgår kontonummer.

Förvaltaren har även redovisat en utgiftspost på ca 200 kr som ”utlägg överfört till förvaltaren”. Även i årsräkningen för år 2021 finns det en sådan utgiftspost och då uppgick utgiften till ca 5 600 kr.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 14 kap 15 § FB ska förordnade förmyndare, gode män och förvaltare före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under ställföreträdarens förvaltning. Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska anges den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Vidare ska en sammanställning göras av inkomster och utgifter under nämnda tid. Av årsräkningen ska särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

Angående redovisningen av tillgångarna i dessa ärenden vill Länsstyrelsen framföra följande.

Enligt uttalanden i förarbetet till bestämmelsen är det inte tillräckligt att i en årsräkning endast ange värdet på egendomen utan även egendomstyp och antal bör redovisas. Överförmyndaren ska av årsräkningen kunna

sluta sig till på vilket sätt egendomen har förändrats (se prop. 1993/94:251 s. 245).

I de granskade årsräkningarna är tillgångarna endast summariskt redovisade som exempelvis ”depåkonto Swedbank”. Länsstyrelsen anser att tillgångar ska specificeras mer, exempelvis genom att bank, depånummer och kontonummer anges i årsräkningen. Om bilagor är en del av årsräkningen ska det tydligt framgå att underskriften på heder och samvete även omfattar dessa delar och att bilagorna alltid ska hanteras som en del av årsräkningen.

Förvaltare ska se till att pengar och värdepapper som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar (se 12 kap. 6 § FB). Med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar avses dels förvaltarens egna tillgångar, dels tillgångar som kan tillhöra någon annan som ställföreträdaren bistår. Att tillgångar som tillhör olika personer inte får blandas samman innebär bl. a. att, vid insättning på bank, skilda konton måste användas (se NJA II 1995 s. 35).

Det är därför enligt Länsstyrelsens mening inte förenligt med föräldrabalken att en förvaltare överför huvudmannens pengar till sitt eget bankkonto för att ersätta någon för en utgift. Om detta sker systematiskt eller i en större omfattning bör nämnden enligt Länsstyrelsens mening reagera och utreda detta. Det är oklart om så skett i ärendet, men Länsstyrelsen vill ändå påpeka detta.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämndens påpekar alltid att sammanblandning av ekonomin ej är tillåtet när sådan upptäcks. I det enskilda fallet godtas detta dock vid granskningen, i var fall när det rör utlägg som ställföreträdaren har gjort när alternativ saknas och som annars hade inneburit rättsförluster för huvudmannen.

Överförmyndarnämnden arbetar ständigt med att informera ställföreträdarna hur en årsräkning ska upprättas och vilka bilagor som ska lämnas in. En vägledande informationsskrift bifogas varje gång vi begär in en årsräkning. Detta till trots inkommer årsräkningarna många gånger i annat vi skick än vi önskar, särskilt när det rör gode män som är anhöriga till huvudmannen istället för de som vi föreslagit. Om granskaren kan förstå vilka tillgångar som avses mot bakgrund av handlingarna i akten och bilagorna till årsräkningen och därmed kontrollera hur tillgångarna har förändrats, har årsräkningen godkänts

utan anmärkning. Om så ej är fallet begärs kompletterande handlingar in.”

Kontroll av överförmyndarspärar

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen kommer vid tillsynen år 2023 och 2024 ha ett särskilt fokus på överförmyndarens kontroll av s.k. överförmyndarspärar vid granskningen av redovisningshandlingar.

I akt 2013101, angående ett godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB, noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2021 har granskats utan anmärkning i maj 2022. I årsräkningen har tre bankkonton redovisats som tillgångar vid periodens början och slut. Det framgår inte vilka av dessa konton som har spärr eller om nämnden kontrollerat spärr. Det framgår däremot av ett årsbesked daterat den 31 december 2020 att det konto med mest tillgångar på är försett med spärr.

Länsstyrelsens bedömning

Ett uppdrag att förvalta en huvudmans egendom innebär att ställföreträdaren får befogenhet att hantera huvudmannens ekonomi. Det betyder dock inte att denne fritt kan förfoga över huvudmannens samtliga konton i en bank.

För förordnande ställföreträdare är utgångspunkten att konton som tillhör huvudmannen är spärrade för ställföreträdaren, så kallad överförmyndarspärar. Det innebär att det krävs att överförmyndaren ger sitt samtycke till att ställföreträdaren gör ett uttag. På ett ospärrat konto ska enbart finnas de pengar som behövs för huvudmannens uppehälle eller vården av hans egendom, exempelvis för att betala löpande räkningar. Övriga tillgångar ska vara spärrade för ställföreträdaren (se 14 kap. 8 § FB).

I Länsstyrelsernas nationella riktlinjer avseende förordnande ställföreträdarens redovisning rekommenderas följande:

- Vid granskningen av förteckningen bör överförmyndaren kontrollera att det framgår av underlaget från banken att alla konton utom ett har överförmyndarspärar. Om detta även ska kontrolleras vid granskningen av varje årsräkning och sluträkning, får bedömas i varje enskilt fall. När nya konton har öppnats bör dock alltid en kontroll göras.

- Vid granskningen av redovisningen bör överförmyndaren kontrollera att det inte är för mycket pengar på det kontot som inte är spärrat. Utgångspunkten är att det ska vara så mycket som behövs för huvudmannens uppehälle (exempelvis för att betala löpande räkningar) och för att vårda egendomen (exempelvis för att kunna betala bankavgifter). Bedömningen av hur mycket detta är bör bedömas i varje enskilt fall, med utgångspunkt i vilken sorts ekonomi huvudmannen har och storleken på de löpande utgifterna.

Vad som sagts ovan gäller överförmyndarens kontroll av underlag från banken. Utöver vad som sägs i Länsstyrelsernas nationella riktlinjer rekommenderar vi att överförmyndaren genom en notering på förteckningen, årsräkningen, eller sluträkningen, alltid dokumenterar vilka konton som har överförmyndarspär. Det bör även framgå i akten hur och när detta har granskats av överförmyndaren.

Länsstyrelsen har inte någon anmärkning mot nämndens handläggning av ärendet. Det framgår dock inte på årsräkningen för år 2021 vilka konton som har spärr. Länsstyrelsen rekommenderar att nämnden ser över sina rutiner angående detta.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämnden i Österåker har undantagsvis tillåtit att mer än ett konto saknat överförmyndarspär när huvudmannen och gode männen haft olika banker för att möjliggöra en smidigare lösning för gode männen vid förvaltningen av ekonomin. Detta kommer att ses över och undantagen kommer att försvinna.

Att någon kontroll av spärr ej skett vid en viss årsräkning beror i huvudsak på att handläggaren har granskat redovisningar vid flera tillfällen och vet att kontona är överförmyndarspärrade sedan tidigare. Anteckning om kontroll av spärr kommer att göras i varje årsräkning framgent.”

Rutiner för ändring av beslut

Sammanfattning av granskningen

Inför inspektionen efterfrågade Länsstyrelsen därför en lista på ärenden där nämnden under år 2022 hade ändrat ett arvodesbeslut. Nämnden svarade att de inte kunde ta fram en sådan lista och att ”ändrade arvodesbeslut hittills hade skett i Wärna direkt i ursprungsbeslutet med en notering om ändringen på pappersbeslutet”.

Vid den granskningen av akter noterade Länsstyrelsen följande.

- I akt 1990007 och 2019009 noterade Länsstyrelsen att nämnden hade omprövat arvodesbeslut under år 2022. Länsstyrelsen hade inte någon anmärkning på hur ändringen hade gjorts i dessa akter. Ändringen hade inte gjorts till nackdel för någon enskild och nämnden hade fattat tydliga motiverade beslut angående ändringarna. Länsstyrelsen noterar att ändringarna i dessa akter inte gjorts på det sätt som nämnden uppgav till Länsstyrelsen inför inspektionen. Vid inspektionen framkom även efter samtal med kansliet att det funnits olika rutiner angående ändring av beslut hos olika handläggare.
- I akt 2022127, angående ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Den 27 januari 2023 förordnade nämnden en god man enligt 11 kap. 2 § FB. Beslutet är emellertid överstruket och försett med noteringen ”makulerat”. I akten fanns inte något nytt beslut eller några andra uppgifter i akten angående detta. Vid inspektionen fick Länsstyrelsen uppgifter från kansliet om handläggaren i akt 2022127 hade ”makulerat” fel beslut. Handläggaren avsåg att ”makulera” ett beslut om uttagsmedgivande eftersom förmyndaren hade angett ett felaktigt kononummer på ansökan. Handläggaren har då råkat stryka över beslutet om förordnande av god man istället för beslutet om uttagsmedgivande.

Länsstyrelsens bedömning

I 36-38 §§ FL regleras när en myndighet får ändra ett beslut.

Enligt 32 § FL ska ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, innehålla en klaggörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen (se prop. 2016/17:180 sida 186 ff) framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig.

Det räcker inte enligt Länsstyrelsens mening inte att stryka över beslutet, skriva makulerat och sedan fatta ett nytt beslut. Om nämnden ändrar ett tidigare fattat beslut ska det enligt Länsstyrelsen vara tydligt enligt vilken bestämmelse ändringen görs och varför. Länsstyrelsen uppmanar

nämnden att se över sina rutiner gällande ändring av arvodesbeslut. I vissa ärenden hade emellertid ändringen av beslut gjort på ett korrekt sett (se akt 1990007 och 2019009). Länsstyrelsen vill hänvisa till dessa akter som goda exempel.

Kommentar från nämnden

I sitt remissvar framförde nämnden följande. ”Överförmyndarnämnden har omarbetat rutinen för omprövning och rättelse av beslut sedan Länsstyrelsen påpekanden vid inspektionen i februari 2023. Rader för motivering av arvodesbeslut är numera inlagda i arvodesbesluten som genereras av handläggningssystemet. Två nya beslutsmallar för omprövning av arvodesbeslut har lagts till och även en för rättelse av beslut enligt 36 § förvaltningslagen.”

Övrigt

Utbildning av nämnd

Länsstyrelsen har inhämtat uppgifter angående utbildningen för nämnd och ersättare. Nämnden har bl.a. uppgett att den har fått en grundläggande utbildning den 12 januari 2023 av enhetens tjänstemän. De är även anmälda på Sveriges kommuner och Regioners kurs i mars 2023 som riktar sig till nytillträdde ledamöter i överförmyndarnämnder. De kommer att närvara vid utbildningar anordnade av Föreningen Sveriges Överförmyndare i sommar.

Handläggningstider för granskning av årsräkningar

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen har inför inspektionen även inhämtat uppgifter om handläggningstider för granskningen av årsräkningar. Nämnden har uppgett att 91 % (327 av 360) av årsräkningarna för år 2021 var granskade den 1 oktober 2022. Nämnden var klar med granskningen av årsräkningarna för år 2021 den 18 november 2022.

Rapporten har upprättats av Lisa Wellenius och Malin Åberg

Bilaga:
Granskade akter

Kopia till:
Överförmyndarnämnden
Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunrevisorerna

Granskade akter

Godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

Akt 2022065, 2015197, 2019030, 2020144, 2017052, 2013101,
2019071, 2001037, 2022120, 1990007, 2019009

Förvaltarskap

Akt 2009065, 2020149, 2011045, 2016044

Förmynderskap

Akt 2022098, 2021136, 2022127, 2022144, 2022134, 2014022,
2022032, 2018111

Godmanskap för ensamkommande barn

Akt 2022111

Ansökan/anmälan om behov av god man/förvaltare

Akt 2022142, 2022136, 2022141